

РОЗДІЛ І

Емма Вудгауз, уродлива, розумна, заможна власниця за-тишного маєтку та щасливої вдачі, як видавалося, поєднувала в собі найзавидніші з благословень земного існування, і прожила на світі двадцять один рік, майже не відаючи смутку й досади.

Молодша із двох доньок лагідного, найпоступливішого батька, після заміжжя сестри вона ще змалку стала господинею в його домі. Мати померла так давно, що по її обіймах залишився хіба що туманний спогад; місце її посіла гувернантка — чудова жінка, чия любов була не слабша за материнську.

Шістнадцять років прожила міс Тейлор у домі містера Вудгауза, радше не гувернанткою, а приятелькою, замилюваною в обох дівчатах, але особливо — в Еммі. Близькість між ними нагадувала сестринську. Ще до того, як міс Тейлор склала номінальні повноваження гувернантки, добрість характеру не дозволяла їй уживати жодних суворих заходів, а тепер, коли й тінь її влади безслідно зникла, вони жили разом як подруги, щиро прихильні одна до одної; Емма робила, що забажає, високо цінуючи судження міс Тейлор, проте керуючись головню власними.

Щоправда, у цій волі чинити на власний розсуд та схильності дещо надміру себе перехвалювати чаїлося лихо, бо подібна прогалина в Емминому становищі загрожувала отруїти їй численні радощі. Та поки що небезпека була така непримітна, що Емма не вбачала в тім великої біди.

Печаль — але тиха печаль — прийшла аж ніяк не в подобі болісного прозріння: міс Тейлор вийшла заміж. Утрата її принесла із собою перше горе. У день весілля милої приятельки Емма вперше в житті сиділа в понурих роздумах. Після вінчання гості роз'їхались, і вони з батьком сіли обідати вдвох, уже не ждучи, що третя звеселить їхню довгу трапезу. Потім батько влігся, як зазвичай, подрімати, а їй залишилося тільки сидіти й думати про те, що вона втратила.

Нинішня подія віщувала добру долю її подрузі. Містер Вестон був чоловіком бездоганної репутації, солідного статку, гарних манер та відповідного віку; до того ж Емма віднаходила розраду в думці про те, з якою щирою, дружньою самовідданістю вона сама сприяла цьому союзові, та світло в її душі затягнули чорні хмари. Щодня, щогодини їй бракуватиме міс Тейлор. Вона пригадувала доброту — доброту й ласку минулих шістнадцяти років, відколи міс Тейлор почала бавити й настановляти її, п'ятилітню: саможертвовно голубила й розважала, поки Емма була здорова, і доглядала, коли та хворіла на різні дитячі недуги. Уже за це належалася їй велика вдячність, однак іще дорожчим, ніжнішим був спомин про беззастережно рівноправні стосунки, що склалися поміж ними за минулих сім літ, відколи Ізабелла вийшла заміж і покинула їх самих на себе. Мало хто міг похвалитися такою приятелькою й компаньйонкою: розумна, освічена, вправна й лагідна міс Тейлор знала всі родинні звичаї, близько до серця приймала турботи, а особливо — кожную Еммину радість і забаганку. Їй можна було звірити будь-який помисел, її любов до Емми була безумовною.

Як їй зносити цю перемену?.. Щоправда, її подруга житиме відтепер за якихось пів милі звідси, але Емма розуміла, яка різниця проляже між міс Вестон за пів милі та міс Тейлор у них удома; попри всі переваги, природні й набуті, тепер їй загрожувала небезпека духовної самоти. Емма ніжно любила батька, та він не міг скласти їй товариство. Не міг підтримати розмову, серйозну чи жартівливу.

Таке лихо як нерівність у віці (містер Вудгауз одружився вже немолодим) підсилювали стан його здоров'я та нахили: буди все життя слабовитим, містер Вудгауз не гартував ні духу, ні тіла, тому звички зраджували в ньому чоловіка старшого за власні літа; скрізь люблений за приязну душу й ласкавий характер, він, проте, не відзначався жодними талантами.

Сестра, відокремлена шлюбом, жила не так і далеко від них — у Лондоні, за якихось шістнадцять миль, але й вона не була досяжна для щоденного спілкування; багато довгих жовтневих і листопадових вечорів мусила збути Емма в Гартфілді до Різдва, коли їхній дім знову відвідає Ізабелла із чоловіком та їхніми маленькими дітьми, а вона матиме собі нарешті товариство до душі.

У Гайбері, розлогому й велелюдному селі, майже місті, до якого, попри власну окрему назву, лужок та живопліт, належав і Гартфілд, не було Еммі рівних. Вудгаузи посідали тут найвище становище. Усі взувалися на них. Емма зналася з багатьма односельцями, оскільки батькова дружелюбна чемність не допускала винятків, та жоден з них навіть на пів дня не міг заступити їй міс Тейлор. Отже, то була тужлива переміна, і Емма тільки й могла, що меланхолійно зітхати над нею та бажати неможливого, допоки батькове пробудження мимохіть не повернуло її до потреби знову почуватися безтурботною. Дух його вимагав підтримки. То був нервовий і смутливий чоловік, прихильний до тих, кого звично бачив побіля себе — терпіти не міг розлучатися з ними й узагалі не зносив жодних перемін. До шлюбу як причини змін він ставився насторожено — ще не встиг примиритися із заміжжям рідної доньки, що про неї досі говорив зі співчуттям, хоча був то союз, ґрунтований виключно на любові, і от уже змушений розлучитися ще й з міс Тейлор; схильний до невинного егоїзму, містер Вудгауз не здатен був припустити, що інші люди здатні почуватися інакше, ніж він, тому тримався переконання, буцімто міс Тейлор нашкодила своїм шлюбом собі так само, як їм, і була б незмірно щасливіша, якби до кінця своїх днів прожила в Гартфілді.

Емма всміхалася й щебетала, як могла, жваво, відвертаючи батька від таких думок, проте за чаєм він уже не стримався й повторив те саме, що й за обідом:

— Сердешна міс Тейлор! Якби ж вона була знову тут. Як жаль, що містер Вестон узагалі звернув на неї увагу!

— Не можу погодитися з вами, тату; самі знаєте, що це не так. Містер Вестон милий чоловік, чудовий, добродушний: авжеж, він гідний мати хорошу дружину, та й міс Тейлор нема чого вік вікувати в нас і зносити всі мої примхи, коли можна мати власний дім.

— Власний дім... Та який їй ужиток з того власного дому? Наш утричі більший... А за тобою, голубонько, ніколи не знати було жодних примх.

— А як часто ми будемо приїздити до них! І вони — до нас. Постійно будемо бачитися! І ми повинні перші приїхати із дружнім візитом до молодят.

— Голубонько, та хіба ж я подужаю? Ренделлз далеко, я й до половини шляху не дійду.

— Ні, тату, ні в кого й на думці немає, щоб ви йшли пішки. Ми, певна річ, поїдемо каретою.

— Каретою! Джеймс не захоче виводити коней на таку невелику відстань... і де їм, бідолахам, бути, поки ми сидітимемо з візитом?

— Тату, їх відведуть у стайню містера Вестона. Ви знаєте, що про це вже домовлено. Учора ввечері ми з ним обговорили все. А щодо Джеймса, то він завжди радий поїхати в Ренделлз, де його донька за покоївку. Я лише взагалі не певна, чи захоче він коли-небудь везти нас деінде. І це, тату, ваша заслуга. Це ви підшукали Анні таке добре місце. Ніхто й не згадав би, що можна її найняти, якби ви не порекомендували — Джеймс перед вами в боргу!

— Я тішуся, що згадав про Анну. Пощастило, бо я не хотів би, щоб сердешний Джеймс думав, начебто ним нехтують; а з Анни вийде добра покоївка — дівчина чемна, вихована, я про неї найкращої думки. Коли б не зустрів її, вона зробить реверанс

і гречно привітається, а коли ти кличеш її шити до нас, Анна — я бачив на власні очі — ніколи не грюкає дверима, а повертає ручку й зачиняє як слід. Так, я певен, з неї вийде добра покоївка, і міс Тейлор, сердешна, буде рада, що матиме коло себе знайоме обличчя. Щойно Джеймс поїде провідати доньку, то й від нас перекаже вістку. Розповідатиме їй, як ми всі тут поживаємо.

Емма не шкодувала зусиль, щоб спрямувати батькові думки в сприятливіше русло, і з допомогою нардів гадала підтримати його в стерпному гуморі аж до кінця вечора й не картатися нічиїми жалощами, крім власних. Уже винесли столик для нардів, але з появою несподіваного відвідувача в ньому зникла потреба.

Містер Найтлі, розважливий добродій тридцяти семи чи тридцяти восьми років, був не лише близьким давнім другом Вудгаузів, а ще й родичався з ними, позаяк доводився старшим братом Ізабеллиному чоловікові. Жив він за милю від Гайбері, де був жаданим частим гостем — а нині тим паче жаданим, що прибув просто з Лондона, від їхніх спільних родичів. По кількадедній відсутності він повернувся додому саме на пізній обід, а вже після нього пішки прийшов у Гартфілд, повідомити, що на Брансвік-сквер усі живі й здорові. Ця щаслива обставина ненадовго піднесла дух містерові Вудгаузу. Веселе поводження містера Найтлі завжди його підбадьорювало, і на всі свої численні запитання про «сердешну Ізабеллу» та її дітлахів містер Вудгауз дістав щойнайбільш задовільні відповіді. Потому він вдячно завважив:

— Як ласкаво з вашого боку, містере Найтлі, відвідати нас о такій пізній годині. Боюся, вам довелося здолати жахливу дорогу.

— У жодному разі, сер. Вечір сьогодні місячний, гарний, і такий теплий, що я мушу відсунутися від вашого розжареного каміна.

— Але там така вогкість і багнюка! Аби ви не застудилися.

— Не застудився, сер? Погляньте на моє взуття. На ньому жодної плямки.